

Чинчийи комотунэн ыытыллар тубааннаах уорэтэр дьайымал суруллуута (непосредственно образовательная деятельность).

Сурун кэпсэтиитэ(темата): «Кумаа5ы тутула».

Ханнык болоххо ыытыллара: улахан болохо голоругар.

Сыала: - Кумаа5ы туьунан билиини ханатыы;

- Кумаа5ы тутулун чинчийэн быаарарга уорэтии;

- Ойгоонорон, толкуйдаантумуко норонта баарарын ситиьии.

Соруктар:

Уорэтии (познание):

- Кумаа5ы айыллануоскээбининтуьунан билибиннэрии;
- Кумаа5ы тутулунтуьунан ойдобулукэнэтии;

Ситимкэпсэтии (коммуникация):

- Тыл саппааьынбайытыы;
- Санаа атастабарга, тумуко норо ргоэрчийи;
- Ситимнээх сананы, кэпсэтэрдьогурсайыннарыы;
- Огобэйэтэ толкуйдаан санарарынсэнээрии.

Тумэт (социализация):

- Бэйэ бэйэ5э утуосыьыаны олохтообун;
- Ойулэтиттэн, чинчийииттэн дуобуйалларын ситиьии;

Кэрээйгэтэ (Музыка):

- Кэрэни кэрэхси иргэумсугутуу;
- Огоиэйиитин сайыннарыы;
- кумаламмыт кумаа5ыннан уруьуйдуурньы мань уорэтии.

Сэрэхтээх буолуу (безопасность):

- Чинчийиикэмигэрсэрэхтээх буолууну санатыы, чинэтии.

Доруобуйа харыстабыла (Здоровье):

- Тарбахбылчыннарынсайыннарыы;
- Эти-сииниэрчийи.

Куутуллэртумук (ожидаемые результаты):

- О5о бэйэтэчинчийэнбыбаарарга, тумуконосоргоуорэниэхтээх;
- Кумаа5ы туьунанбилиитэханыахтаах;

Туттуллартэриллэр (материалы и оборудования):

- Мультимедийнай проектор;
- Ноутбук;
- Кыра хоппо;
- Араастууллаах, онноох, мобыоннаах кумаа5ылар;
- Уулаахиьит;
- Кыра соттордор;
- Кумаа5ыттан онобуллубутараастэриллэр (книгэ, альбом, салфетка, хартыына, оонньуур, хабыат, сорунаал, тобо5о кэтэрмааскалар).

Музыканынкиэргэтии: П.И.Чайковскай «Дьылкэмнэрэ» («Времена года»)

айымныылара.

Уорэтэргэ-иитэргэтуттулларнымаларуоннаалбастар(методы и приемы):

- Тыл ньымата (словесный метод)-сэбэргэьии, быбаарыы, таайтарыы, кэпсээбин, ыйытыы, сэнээрии, хай5ааьын, сүбэ;
- Кордорорнымата(наглядный метод)-ыйыы-кэрдии; тутуу-хабыы;
- улэнымата(практический метод)-о5олор чинчийиилэрэ, уруьуйдааьыннара;
- билии-корууньымата(информационно-рецептивный метод)-ойдоон, бол5ойон коруу; тутуу-хабыы;
- быбаарыыгатурарсорук (проблемный метод)-ыйытыылар;
- оонньууньымата (игровой метод)-эрчиллиилэр, куутуллубэтэхтүгэн(сюрпризный момент), тарбахоонньуута;
- ырытантумуктабаарарнымата(аналитический метод)-о5олор быбааран, ырытантумуконооруулар.

О5о дьайымалын(деятельность детей) корунэ(виды):

- таабырынытаайы;
- иитээччикэпсээнинисти;
- чинчийи;
- ыйытыларгахоруйдаабын.

Тубааннаахуорэтэрдъайымалбарыта:

I.СаБаланыта.

1.Тэрээбин түгэнэ(организационный момент)

- Утуокунунэн, оБолоор! Мин Матрена Ильиничнабын.

Эьигиникыттабилсиэхпинолус баБарабын.

Билсиьиибитиноонньууннанытабыт дуо. Дьэ оччоБо тогуруччу туруоБун.

Мин ытыьымурдугэрбиир-биирааккытынэтэ-этэытыскытынууран

иьэБит.Чэйин саБалыаБын. Бары билистибит.Аны манна

кэлэнолорорыалдьыттарыкыттадорооболоБон эБэрдэлиэххэин.

2.Сурун кэпсэтиигэкирии(введение в тему)

- Корунэрэ, мин эьиэхэбухоппо аБаллым. Маннатуохэрэбаар. Ону мин таабырынынантаайтаранэтиэхпин баБардым. Туохэбитинтаайаххыт дуо.

Чэ, истин. **Мин хааркурдукмананмын**

Харандаастыын доБордоБобун

Харандаасханансылдьар да

Миэхэбэлиэхаалларар? Олтуохбуолуой?

-Саамайсоп. КумааБы. Биьиги кумааБыны элбэхтиккоробут: дьиэбитигэр, оссоханна? Саамайсоп.

Презентация

Слайд 1Былыр-былыр, иккитыьынчасыланарааоттугэр, кумааБыны кытайноруотаайбытэбит.

Слайд 2Ол кумааБыларын атындойдуларгаатылыырэбиттэр. КумааБыны оноруукистэлэнинкимиехэ да кэпсээбэттэрэбит. Сыл-хонукаабан испит.

Слайд 3 Норуоттар бэйэлэрини ккардыгар эргинэрэрэ буолбатахтар эбит.

Ардыгар сэриилэбэн да ылаллар эбит.

Ол курдук биридэ Араа бноруоттара кытай дарыкыт тасэриилэбэн баран, сорох дьоннорутунан дойдуларыгар илдьи биттэр уонна кистэлэннэринку устэринэнку бэйэн барытын билбиттэр.

Слай 3 (1) Сыллара астахтарына айы, кытай кумаабыны онорор кистэлэнин бары билбиттэр. Уонна кинилэр курдук онорор буолбуттар.

Слайд 3 (2) Кытайдар кумаабыны илиилэринэн онороллоро уу.

Слайд 4 Тэннээн корунэрэ, оголоор, урукку кумаабы билини

кумаабылартан туох

атыннаабы? Былыргы кинигэлэр билини кинигэлэртэн туох уратылаабы?

Билигин туоххасуруйар буоллуларый? Кумаабыны

анал массыналар онороллор. Ол массыналары дьоннору лэлэтэллэр.

Кумаабыны туохтан онороллор буолуой? Саамай соп. Оссохлопуктан, рис

уонна кукуруза отуттан. Маннай олору илдьи ритэллэр, онтонанал убаабы

кутан хаабы курдук онороллор, ондуктарын чараасгына кутан

тэлгэтэллэр уонна уутакотон хатыардиэри куурдаллар. Кумаабыны

оноруу олус суустук. Элбэх бириэмэ барар. Онон кумаабыны

харыстаан туттуохтаахпыт.

II. Тубааннаах уорэтэрдэ айы малхаамыта.

- О5олоор, тулабытын корунэрэ, кумаабыттан

онобуллубуттуохтар баалларый? Ааттатаанэрэ. Слайды коруо5ун эрэ,

кумаабыннан тугуонорор эбиттэрий?

Слайд 6

- Саамай соп. Эбиги санаабытыгар, туохбарыта кумаабыттан онобуллар дуо? То5о?

- Дьэ онубиьиги, бугунбилиэхпит. Мин эбигинимастырыскайгаынырабын.

Онно кумаабы тутулун билэр, чинчийиилэри оноруохпут.

- Мастырыскайга барыаххытын ба5арабыт? Оччо5о хараххытынсимин.

1,2,3 мастырыскайбар киирин.

- Корунэрэтэриэлкэлэргэтуохтар баалларый?

Слайд 7

1 чинчийи

- Маннайгычинчийибитигэр кумаа5ы кумаланарын суо5ун билиэхпит. Чэйин, кумалаан.

- Хайа, кумаагыбарытакумаланна дуо? Сорох кумаа5ылар кумалыыргахайдахэбиттэрий? То5о?

- онон кумаа5ы барытахайыырый? (кумаланар – тумуконоробут)

Слайд 7 (1)

- Иккисчинчийибитигэр кумаа5ы хайдарын суо5ун билиэ5ин. Чээрэхайытын.

- Онон кумаа5ы барыта..... Саамайсоп.

Слайд 7 (2)

- у5усчинчийибитигэруугауган коруо5ун. Хайаата? Ханнык кумаа5ы урутилийдэ? То5о? Олаата кумаа5ы барыта .... .Сопкоэттигит.

Слайд 7 (3)

- Аныбилигинэтинэрэарайумайатураруокка кумаа5ыны бырах, хайыаэтэй? То5о? Онон кумаа5ылаах уоккачуга5ыыбыт дуо? Соп.

Слайд 7 (4)

- Чэйин, кумаа5ы тутулункоруоххэйинэрэ.

-ким кэпсиэй?

- О5олоор, оонньооххутун ба5ара5ыт дуо? Оонньоубутаата «Сыы5ыма» диэн. Мин тэриллэриэнинаатталыам. Кумаа5ыттан онобуллубут буолла5ына табына5ыт. Онтонатынтанонобуллубут буолла5ына чохчойон олоро5ут. Чэйиндойдоон истин.

- Бугунби5иги кумаа5ы тутулунбиллибит. Аныкумаламмыт кумаа5ыннан уру5уйдуубут дуо?

- Уру5уйдуохпутиннинэ, корунэрэ, Ханныкуру5уйкоруннэрэбаалларын.

- Бууру5уйханныккорунэй? Туохдэнэрий? (натюрморт, портрет, живопись).

- БугунБиьигикумаламмыт кумаа5ыннан уруьуйдуохпут.
- Бумиэхэситэриуруьуйдамматаххартыынабаар. Хартыына5а дьылханныккэмэкосторуй? Туохтанбиллигит?
- Бухартыынаныситэрэнурьуйдуоххутун ба5ара5ыт?
- Чэ оччо5о маннай истин. Кумаа5ыбытын кумалыыбыт, ытыспытиккиардыгартутан, чиннээнтокунутэбит. Онтон кырааска5а уганылабыт. Дьэуоннаурьуйдуохтааххартыынабытыгараргыый а5ай баттаансуолхаалларан айыл5абытыгар хаартуспутунурьуйдуубут.
- Ойдоотугут. Маннайхайыыбытый? Онтон? Саамайсоп.
- Уруьуйдуохпутиннинэтарбахтарбытын эрчийиэ5ин.

Эйэ5эстэй эбэккэм

Сып-сытыыкыптыйдаах,

Кыр-кыркыптыый

Кыр-кыркырый

- Чэйин, улэбитин са5алыа5ын.
- Хартыынабытын коруо5ун эрэ. Хайда5ый?
- Бухартыынабытынааттыыбыт дуо?
- О5олоор, биьигибугун сана ньыманытуьвананурьуйдаатыбытдии? Хайдах?

III.Тумуктууртуьумэх.

- итионорбутулэлэргитдетсадкытынкиэргэтиэ. Маладьыастар! Олускэрэкостуулээххартыынабуолла.
- Чэ, детсадпытыгар тоннуо5ун. 1,2,3детсадпытыгар баар буолуо5ун.
- Хайа, мастырыскыайгасылдьыбыккытынастынныгыт дуо?
- Туохсананыбиллигит? (Чинчийэнтугубиллибит?)

Слайд 11

- Кумаагыныуоннакинигэнихайыахтаахпытый? Того?

Слайд 12

- тугунанурууьйдаатыбыт?
- Барыны бары билэр, интириэьиргиир о5олор эбиккит, маладьыастар.
- Мин эьигиникыттаалтыспыпыттанастынным.
- Махталбуоллунэьиэхэ.
- Корсуоххэдиэри!